

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

วรรณกรรมเป็นผลิตผลทางความคิดของมนุษย์ เกิดจากจินตนาการและเหตุการณ์ที่เป็นจริง ผู้ประพันธ์เป็นสมาชิกของสังคมเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมย่อมเป็นวัตถุดิบสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงาน อาจเป็นประสบการณ์ตรงหรือ เป็นคำบอกเล่าจากผู้อื่นเมื่อผู้ประพันธ์เรียงร้อยถ้อยคำให้เป็นวรรณกรรม อาจมีการต่อเติมเสริมแต่งเพื่อทำให้เนื้อหามีความสนุกสนานเข้มข้นยิ่งขึ้น ผู้อ่านต้องพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหาที่ได้อ่านให้ได้ว่าส่วนใดคือข้อเท็จจริงส่วนใดคือสิ่งที่ปรุงแต่งเพื่อให้ดึงดูดความสนใจของผู้อ่านเพิ่มขึ้น (พัชรินทร์ สมตน. 2541 : 11)

ส่วนใหญ่วรรณกรรมที่สืบทอดกันทางวาจาหรือที่เรียกว่า “มุขปาฐะ” นั้นเป็นนิทาน กล่าวได้ว่านิทานเป็นวรรณกรรมที่มนุษย์ทั่วโลกรู้จักมากที่สุด เพราะนิทานเป็นเรื่องเล่าที่กล่าวได้ว่ามีมาคู่โลก นับแต่มนุษย์เริ่มมีภาษาพูด รู้จักใช้ภาษาพูดเพื่อติดต่อบอกเล่าเรื่องราวความสนใจและความรู้สึกต่อกัน ขณะเดียวกันมนุษย์ก็รู้จักใช้ภาษาพูดเพื่อเล่านิทานและตำนานควบคู่ไปด้วย จึงนับว่าเป็นวรรณกรรมเก่าแก่ของมนุษย์ชาติอย่างแท้จริง (มาณี กิติบุญญา. 2553 : 1)

นอกจากนั้นเสาวลักษณ์ อนันตสานต์ (2540 : 40) กล่าวว่า นิทานพื้นบ้านเป็นวรรณกรรมของท้องถิ่นที่แพร่หลายกันอยู่ทั่วไป เป็นมรดกตกทอดมาแต่โบราณ เป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงสภาพสังคม จารีตประเพณี และความเชื่อถือของบุคคลแต่ละยุคสมัย นิทานแต่ละเรื่องย่อมมีคุณค่าทำให้ทราบเรื่องราวมาก บางเรื่องก็อิงประวัติศาสตร์ วรรณคดี นิยายปรัมปรา ให้คิดเตือนใจ ทั้งให้ความบันเทิงแก่ผู้เล่าและผู้ฟัง เนื่องจากนิทานพื้นบ้านให้เกียรติความรู้เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของกลุ่มชน ประสบการณ์ คติธรรม และบางเรื่องก็ตลกขบขัน การเล่าและการฟังนิทานพื้นบ้านเป็นเรื่องราวที่เล่าขานสืบกันมาแบบมุขปาฐะ การศึกษานิทานพื้นบ้านจึงทำให้สามารถเข้าใจในสภาพสังคม วิถีชีวิต ความเชื่อ และค่านิยม สามารถนำมาใช้ในงานการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างสัมพันธภาพอันดีงามของคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ตลอดจนเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ นิทานทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการต่อบุคคลและสังคม ช่วยให้สังคมมีระเบียบเรียบร้อย ช่วยอธิบายความหมาย ช่วยตีความค่านิยมของสังคม ทั้งยังบันทึกประวัติศาสตร์และประเพณีของสังคมด้วย

การศึกษาเชิงคติชนของนิทานพื้นบ้าน ย่อมทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจถึงวัฒนธรรมและพฤติกรรมที่ชนในท้องถิ่นแสดงออกได้อย่างดี เพราะคติชนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม การศึกษาคติชนโดยการศึกษาจากนิทานพื้นบ้าน ช่วยให้เข้าใจกลไกของสังคม เข้าใจระบบความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์ นิทานพื้นบ้านจึงเป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมที่จะช่วยนำไปสู่ความเข้าใจสังคมไทยได้ดียิ่งขึ้น การศึกษานิทานพื้นบ้านไม่ควรยึดเนื้อเรื่องเป็นหลักแต่ควรศึกษาบริบทของสังคมประกอบการวิเคราะห์ จึงจะทำให้การศึกษานั้นได้เข้าถึงประโยชน์อันสมบูรณ์อย่างแท้จริง นักมานุษยวิทยาเชื่อว่านิทานมีบทบาทสำคัญในด้านให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินทั้งผู้ฟังและผู้เล่า นอกจากนี้ยังพบว่านิทานให้ประโยชน์หลายประการ ได้แก่ การผ่อนคลายความเครียด ซึ่งช่วยให้เวลาผ่านไปได้อย่างไม่เบื่อหน่าย ให้การศึกษาและเสริมสร้างจินตนาการ เนื่องจากผู้ที่ฟังนิทานมีโอกาสเรียนรู้ลักษณะธรรมชาติของมนุษย์ ตลอดจนการเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ของตัวละคร และยังช่วยให้มีความเข้าใจชีวิตมากขึ้น (ศิริพร จิตะฐาน. 2537 : 12-32)

นิทานพื้นบ้านจึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของสังคมที่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังเป็นสื่อในการถ่ายทอดภูมิปัญญา ความเชื่อ รวมทั้งสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้คนในสังคม ซึ่งมีการพัฒนาการถ่ายทอดสู่ผู้ฟังเสมอมา สุไลวันวรรณ พิชิต (2545 : 2) ได้ให้ทัศนะว่า นิทานพื้นบ้านมักใกล้เคียงกับชีวิตความเป็นจริงของผู้เล่าและผู้ฟัง ผู้เล่าย่อมปรับรายละเอียดให้มีลักษณะใกล้เคียงกับชีวิตความเป็นจริง ที่สอดคล้องกับสภาพสังคมของตนเองให้มากที่สุด ทั้งยังบันทึกและสะท้อนภาพสังคมในสถานที่ สภาพแวดล้อมและเวลาที่ต่างกัน การเล่านิทานปรากฏอยู่ในสังคมทุกแห่ง ทั้งภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคอีสาน และภาคกลาง โดยเฉพาะนิทานพื้นบ้านอีสานมีอิทธิพลต่อชาวอีสานทั้งในอดีตและปัจจุบัน

ศูนย์กลางของนิทานพื้นบ้านอีสานส่วนใหญ่อยู่ที่วัด เพราะผู้แต่งเป็นภิกษุหรือผู้ที่เคยบวชเรียนมาก่อน มักสอดแทรกเนื้อหาทางจริยศาสตร์อยู่ด้วย นิทานพื้นบ้านอีสานเปรียบเสมือนกระจกสะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ คติความเชื่อต่าง ๆ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของบุคคลในท้องถิ่นนั้น สมัยก่อนท้องถิ่นนี้หลังจากรับประทานอาหารเย็นเสร็จ เด็ก ๆ ในหมู่บ้านจะมานั่งล้อมวงรอฟังนิทานจากผู้เฒ่าผู้แก่ อาจเป็นปู่ย่าตายาย หรือผู้มีความรู้เกี่ยวกับนิทานคอยสับเปลี่ยนกันมาเล่านิทานให้เด็ก ๆ ในหมู่บ้านฟัง นิทานที่เล่าส่วนมากจะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงในหมู่บ้านหรือเป็นเรื่องตำนานที่เล่าต่อ ๆ กันมา เนื้อหาสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม การปฏิบัติดังกล่าวจึงเป็นการปลูกฝังคุณธรรมความสามัคคีของคนในชุมชนท้องถิ่นนี้ แต่ในปัจจุบันเหตุการณ์แบบนั้น ไม่มีให้เห็นอีกแล้ว สอดคล้องกับทัศนะของ มาณี กิติบุญญา

(2550 : 2) ได้กล่าวว่า ในปัจจุบันวิถีชีวิตของคนเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เห็นว่าสังคมเริ่มมีปัญหาความเสื่อมทางความคิด จิตใจ และความประพฤติกของคนนับวันเลวร้ายลงทุกวัน ด้วยอิทธิพลทางวัตถุเข้ามามีบทบาทต่อการดำรงชีวิต ทำให้เกิดการขัดแย้งระหว่างวัตถุ และจิตใจ เป็นผลให้บุคคลในสังคมไม่สามารถปรับตัวได้ทัน ทั้งด้านความเข้าใจ และค่านิยมต่าง ๆ จึงทำให้สังคมมีปัญหาขาดจริยธรรม เกิดอาชญากรรม ความเห็นแก่ตัว และหันเหออกนอกจารีตประเพณี การปลูกฝังจิตสำนึกให้บุคคลมีจริยธรรม มีประเพณีที่ค้ำจุนจึงสามารถให้การเล่าหรือถ่ายทอดผ่านกระบวนการเล่านิทานได้ ซึ่งการเล่านิทานถือว่าเป็นสื่อในการปลูกฝังได้ส่วนหนึ่ง เพราะนิทานเป็นเรื่องราวที่เกิดจากปัญญา และจินตนาการของมนุษย์ในแต่ละสังคมที่เล่าสืบทอดกันมาอย่างช้านาน สามารถสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองทางด้านประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของคนในอดีต เพื่ออบรมสั่งสอนให้คิดในการดำรงชีวิตแก่คนในแต่ละท้องถิ่น จากการสำรวจของผู้วิจัยพบว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้นิทานพื้นบ้านอีสานขาดการสนใจสืบทอดจากคนรุ่นใหม่ เนื่องจากด้านเนื้อหาและการใช้ภาษาถิ่น โบราณที่เด็กไม่คุ้นเคยแม้จะมีผู้ถอดความมาเป็นภาษาง่าย ๆ ก็ไม่สามารถสร้างความสนใจแก่เด็กและเยาวชนได้ วิธีการที่จะสามารถส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กมีความสนใจนั้นควรเริ่มที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ที่ควรเล่านิทานและสร้างค่านิยมโดยใส่ใจดูแลบุตรหลานตามคติสอนใจในนิทานที่ได้สั่งสอนบุตรหลาน นอกจากนี้ในสถานศึกษาควรส่งเสริมการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์นิทานพื้นบ้านเพื่อเป็นการจรรโลงจิตใจ ส่งเสริมให้มีการรวบรวมนิทานพื้นบ้านในพื้นที่ เพื่อรวบรวมไว้ให้นักเรียนได้เรียนรู้ นอกจากนี้ครูผู้สอนควรสร้างสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนิทานเพื่อใช้ในการสอน เช่น สร้างหนังสือภาพประกอบนิทานพื้นบ้าน วิดีโอ โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเล่านิทานพื้นบ้าน ให้มีความเข้าใจและสนใจในนิทานพื้นบ้านมากขึ้น (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2541 : 11-12)

อำเภอโกสุมพิสัย เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดมหาสารคาม อยู่ในภาคอีสานตอนกลาง เป็นพื้นที่ที่มีวัฒนธรรมเก่าแก่ มีนิทานที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ซึ่งจารในคัมภีร์ไบเบิล และเล่าสู่กันฟังปากต่อปาก นิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัยที่ถ่ายทอดโดยมุขปาฐะเป็นเรื่องที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอำเภอโกสุมพิสัยอย่างมากมาย เช่น เรื่องลิงโกสุม กล่าวถึงความเป็นมาของลิงหรือที่เรียกว่า “บุงลิง” ปัจจุบันได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เรียกว่าวนอุทยานโกสัมพี ยังมีนิทานอีกเรื่องคือเรื่องหอยวง เป็นตำนานการกำเนิด หอยวง และพบสิ่งศักดิ์สิทธิ์คือศาลพระมิ่งเมือง เป็นองค์พระคู่บ้านคู่เมืองชาวอำเภอโกสุมพิสัย จนปัจจุบันได้สร้างเป็นศาลพระมิ่งเมือง ผู้คนนิยมไปกราบไหว้ขอพรตลอดมา สำหรับคำว่าหอยวงก็กลายเป็น

เป็นชื่อตำบลหนึ่งในอำเภอโกสุมพิสัยจนถึงปัจจุบันนี้ และมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หินร่อง อยู่ในเขตตำบลคอนกลางอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม มีเรื่องเล่าของชาวบ้านเล่าว่า เรื่องหินร่อง เป็นตำนานความเชื่อของการตั้งวัดหินร่องนานมาแล้วมีหลวงพ่อบุญรอดและเณรหนึ่งรูป มาปฏิบัติธรรมอยู่บริเวณหินดาน แล้วช่วยกันขุดหลุมมากมายและก็เอาหินมาทำเป็นของขลัง แล้วโยนลงในบ่อน้ำไว้ หลวงพ่อบุญรอดและเณรก็ละสังขารไป ที่ซึ่งตรงนี้เป็นที่กร้างแต่ไม่นานมานี้ชาวบ้านก็บูรณะที่ตรงนี้ตั้งเป็นวัดขึ้นมาใหม่ ก่อนจะทำพิธีได้อัญเชิญหลวงพ่อบุญรอดมาประทับร่างทรงแจ้งให้ชาวบ้านปฏิบัติตามตามกฎระเบียบและข้อห้ามที่ท่านพูดไว้ ชาวบ้านก็ปฏิบัติตาม มีชาวบ้านหลายคนได้ของขลังนี้ไปเก็บไว้ที่บ้าน มีลูกบ้านคนหนึ่งปวดท้องตอนกลางคืนไปหาหมอก็ยากลำบาก จึงเอาของขลังที่ได้แกว่งในขันน้ำแล้วดื่ม ปรากฏว่าหายปวดท้อง ชาวบ้านรำลึกถึงอิทธิฤทธิ์ของของขลังนั้น (นายตา เทียมยศ. 2557 : ผู้เล่า) ยังมีนิทานอีกหลายเรื่องในอำเภอโกสุมพิสัยที่ยังไม่มีการรวบรวมข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างเหมาะสม ไม่มีการแยกประเภทนิทานที่ชัดเจน นิทานพื้นบ้านที่ออกมาเผยแพร่ในแต่ละครั้งมีหลากหลายสำนวน ยังมีได้เก็บบันทึกเพื่อมาศึกษาวิเคราะห์กันอย่างจริงจัง

จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้นแสดงถึงความสำคัญของนิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัย และเป็นภูมิปัญญาที่ควรจรรักษาและสืบทอดไม่ให้สูญหายไปจากสังคมท้องถิ่นนี้

ดังนั้นผู้วิจัยจึงอยากจะรวบรวมนิทานพื้นบ้านในอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ทำการศึกษาจำแนกประเภทและศึกษากลวิธีการนำเสนอนิทานพื้นบ้าน ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

ในการวิจัยเรื่องนิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัย ผู้วิจัยได้กำหนดจุดประสงค์ของการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

1. เพื่อสำรวจ รวบรวม และจำแนกประเภทของนิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอนิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

คำถามการวิจัย

1. นิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัย มีกี่ประเภท มีเรื่องราวอย่างไรบ้าง
2. กลวิธีการนำเสนอนิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัย มีการนำเสนออย่างไร

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยนิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัยในครั้งนี ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการวิจัยในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ทำการวิจัย ตั้งแต่เดือนมีนาคม 2557 ถึงเดือน ธันวาคม 2559

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้มุ่งศึกษาประเภทของนิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัย และเพื่อวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอของนิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัย

3. ขอบเขตด้านข้อมูลและพื้นที่ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดดังนี้

ด้านข้อมูล คือ นิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัย ซึ่งคัดเลือกจาก 17 ตำบล ๆ ละ 1 หมู่บ้าน การวิจัยในครั้งนี้ได้เก็บกลุ่มตัวอย่างจากประชากรในหมู่บ้าน ผู้วิจัยเลือกเก็บจากประชาชนที่อาศัยในหมู่บ้านที่เป็นหมู่บ้านที่มีความเก่าแก่ที่สุดในตำบลนั้น ๆ ซึ่งส่วนมากจะเก็บกลุ่มตัวอย่างจาก กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในหมู่ที่ 1 เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในหมู่ที่ 1 คือกลุ่มประชากรที่เข้ามาก่อตั้งหมู่บ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่ รุ่นแรก ในตอนที่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน และมีบางส่วนที่เก็บจากหมู่บ้านอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ หมู่ที่ 1 ที่ประกอบไปด้วยบ้านหนองเขื่อน หมู่ที่ 2 บ้านคูเหนือ หมู่ที่ 5 บ้านเหล่า หมู่ที่ 2 บ้านโนนเมือง หมู่ที่ 5 บ้านโนนรัง หมู่ที่ 2 และบ้านโนนสูง หมู่ที่ 3 ซึ่งหมู่บ้านดังกล่าวเป็นหมู่บ้านที่มีการแยกตัวเองออกมาจากหมู่ 1 ทั้งสิ้น จึงเป็นหมู่บ้านที่ยังคงเอกลักษณ์ความเก่าแก่สืบมาดังนี้

ตารางที่ 1 รายชื่อตำบล จำนวนหมู่บ้าน พื้นที่ ที่เก็บข้อมูล

ชื่อตำบล	ชื่อนิทาน	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนหมู่บ้าน
ตำบลหัวขวาง	ลิงโกสุม หอขวง บักหวัง กฐแห่งกรรม	บ้านคุ้มกลาง 1	24
ตำบลยาง	พราหมณา โตใสใจดำ ผู้ใหญ่บ้าน บ่ฮู้หนังสือ ควยซังสี่เหลี่ยม	บ้านยางน้อย 1	14

ชื่อตำบล	ชื่อนิทาน	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนหมู่บ้าน
ตำบลวังยาว	ปลุกบ้านสร้างเฮียน กินดอง หม่องวิเศษ หมากับแมว	บ้านวังยาว 1	12
ตำบลเขวาไร่	ฮอยเจียน บั้งไฟฟู พ่อใหญ่จ้อย จีแตก กรรมตามสนอง	บ้านหนองเขื่อน 2	20
ตำบลแพง	นกกะจิบ เบ็ดห่านไก่ ลูกศิษย์กับ หลวงตา หอยกับเต่า กาดำ	บ้านแพง 1	16
ตำบลแก้งแก	กุดจี่กับหมา ผู้ชายกระดองเต่า ผู้หญิงสาว นกกระยางคอแตก	บ้านแก้งแก 1	10
ตำบลหนองเหล็ก	แต่งงานแล้วลิเฮ็ดจั่งได้ แต่งแก่ ฮักพ่อชำเกีย	บ้านคูเหนือ 5	20
ตำบลหนองบัว	ผู้ชายเป็นหยังจั่งมีคอหอย อุบาย เศรษฐี นางหมาขาว ลูกเขยขี้อาย นกเตเว็ด	บ้านหนองผือ 1	10
ตำบลเหล่า	ท้าวห้าโป แบ่งแดงโม หลวงพ่อ ตบหัวปลาตุก หนุจอมสลาด กับแก่	บ้านเหล่า 5	11
ตำบลเขื่อน	ผู้ชายเมียสอง หมากม่วงทองคำ อยากดากใหญ่ หลวงพ่อขอมโง่	บ้านเขื่อน 2	11
ตำบลหนองบอน	เศรษฐีหาลูกเขย พวกเดียวกัน เซียงเมียมมาก่อนไก่	บ้านหนองบอน 1	11
ตำบลโพนงาม	ศีลห้ากับงูเห่า มโนราห์บินบน สีทนเดินดิน นกแก้วทอง	บ้านโพนงาม 1	12
ตำบลยางท่าแจ้ง	กลดิกว่ามนต์ เณรน้อยกับหลวงพ่อ กบ อีแม่เป็นหยังบ่มีลิ้น	บ้านโนนเมือง 5	10
ตำบลแห่ใต้	หินคำ ขายเป็ด หัวล้านสิ้นครู คนตาบอด	บ้านแห่ใต้ 1	19
ตำบลหนองกุง สวรรค์	อীগากับกาเหว่า งูเห่าคายพิษ เม็ดเข้าเปลี่ยนสี ผีปอบ ผีพราย	บ้านหนองกุง 1	10

ชื่อตำบล	ชื่อนิทาน	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนหมู่บ้าน
ตำบลเลิงใต้	เสียดเป็นหยังจ้งโตลาย ชายสามเมา ฝีบอบกับพระ เหม็นอย่าจีเดียวค	บ้านโนนรัง 2	12
ตำบลคอนกลาง	หิ้นล่อง นางปฎาจารย์ นางम्मหอม อายุคน พ่อเฒ่ากับลูกเขย	บ้านโนนสูง 3	11

4. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลนิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัย จำนวน 51 คน โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

1. ผู้เล่านิทานต้องเป็นผู้มีภูมิลำเนาในอำเภอโกสุมพิสัยมานานกว่าสิบปี
2. ผู้เล่านิทานต้องมีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป
3. ผู้เล่านิทานต้องสามารถถ่ายทอดนิทานเป็นถ้อยคำสำนวนพื้นถิ่นได้

จัดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เป็น 5 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มผู้นำชุมชน มีจำนวน 13 คน คือ
 - 1.1 นายพุช ศิริอามาตย์ ผู้ใหญ่บ้านรุ่นแรกในหมู่บ้านที่ท่านอาศัยและมีความรู้ในเรื่องพื้นที่ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน
 - 1.2 นายสมพร คอนพลก้อม ผู้ใหญ่บ้านรุ่นแรกและมีความรู้ในเรื่องพื้นที่
 - 1.3 นายสุนทร โพธิ์คำ ผู้ใหญ่บ้านรุ่นแรกและมีความรู้ในเรื่องพื้นที่ เป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน
 - 1.4 นายสุวิทย์ ศรีอาจเพราะ ผู้ใหญ่บ้านรุ่นแรกและมีความรู้ในเรื่องพื้นที่เป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน
 - 1.5 นายบรรจง ศรีคะสอน ผู้ใหญ่บ้านรุ่นแรกและที่มีความรู้ในเรื่องพื้นที่ยังเป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน
 - 1.6 นายบุญพักต์ อวบน้ำวน เป็นกำนัน และเป็นเคารพของประชาชนในหมู่บ้านเป็นคนเก่าแก่ ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน
 - 1.7 นายวิระ คชเสโร ผู้ใหญ่บ้านรุ่นแรกของหมู่บ้าน และยังเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีประชาชนในหมู่บ้านนับถือ
 - 1.8 นายเชิดพงษ์ พลตรี ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ท่านมีความรู้ในด้านประวัติของพื้นที่ในหมู่บ้านเป็นอย่างดี

1.9 นายไพบุลย์ สีสุระ ผู้ใหญ่บ้านรุ่นแรกและมีความรู้ในเรื่องพื้นที่และเป็นผู้มีความรู้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ

1.10 นายประเสริฐ พลตรี ผู้ใหญ่บ้านรุ่นแรกและมีความรู้ในเรื่องพื้นที่เป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน และมีความรู้ด้านประวัติของหมู่บ้าน

1.11 นายตา เทียมยศ ผู้ใหญ่บ้าน เป็นมัคทายกของวัดในหมู่บ้านมีความรู้ในด้านเรื่องหินร่อง

1.12 นายสุบรรณ น้อยจันทร์ ผู้ใหญ่บ้านรุ่นแรกในหมู่บ้าน และยังเป็นพี่เลี้ยงของประชาชนในหมู่บ้าน ถือว่าท่านผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน

1.13 นายพิบูลย์ ศรีทะนารัตน์ ผู้เฒ่าผู้แก่มีประชาชนในหมู่บ้านและยังเป็นผู้ใหญ่บ้านรุ่นแรกของหมู่บ้าน

2. กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน มีจำนวน 16 คน

2.1 นายศิลา สุภาวัฒนพันธ์ ปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนิทานพื้นบ้านและยังเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ที่คอยอยู่ดูแลศาลพระมิ่งเมืองประจำหมู่บ้าน

2.2 นายคำพอง คุณวิชา อาจารย์ที่ประจำการสอนในพื้นที่ และยังมีความรู้ความเข้าใจทางด้านโหราศาสตร์เป็นอย่างดี และยังเป็นต้นตอของประชาชนในหมู่บ้าน

2.3 นายชริด ศิริอุเทน ปราชญ์ชาวบ้านที่มีประชาชนในพื้นที่ให้ความเคารพนับถือ และท่านยังเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ท่านเป็นผู้มีความรู้ในพื้นที่ในแง่มุมต่าง ๆ

2.4 นายมานะ ครนนบุตร ปราชญ์ประจำหมู่บ้าน

2.5 นางทองสุข สีพิมพ์ลอย ผู้มีความรู้ในประเพณีประจำหมู่บ้าน เป็นผู้นำทางด้านการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นพี่เลี้ยงของประชาชนในหมู่บ้าน

2.6 นายพรศักดิ์ พรศักดิ์ ผู้มีความรู้ในประเพณีประจำหมู่บ้านและเป็นผู้ใหญ่บ้านรุ่นเก่าเป็นที่เคารพของประชาชนในหมู่บ้าน

2.7 นายสำเร็จ แสงซา พราหมณ์ประจำหมู่บ้านเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางด้านศาสนา โดยเฉพาะการบายศรีสู่ขวัญ เป็นพี่เลี้ยงของประชาชนในหมู่บ้าน

2.8 นางสาวสวัสดิ์ พิศรี พราหมณ์ประจำหมู่บ้านเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางด้านศาสนา โดยเฉพาะการบายศรีสู่ขวัญ เป็นพี่เลี้ยงของประชาชนในหมู่บ้าน

2.9 นายสมัย ดวงจันทร์ศรี คนเก่าแก่ในหมู่บ้าน เป็นผู้เฒ่าผู้แก่และท่านยังเป็นนับถือเป็นปราชญ์ชาวบ้าน

2.10 นายหนูดี ไชยทุม คนเก่าแก่ในหมู่บ้าน เป็นผู้เฒ่าผู้แก่และท่านยังเป็นนับถือเป็นปราชญ์ชาวบ้าน

- 2.11 นายสากล ศิริมาลา ปราชญ์ประจำหมู่บ้าน
- 2.12 นางละม้าย กลังคำภา ปราชญ์ชาวบ้าน
- 2.13 นางสุภาพ สาระโท วิทยากรภายนอกที่มีความรู้ด้านนิทานพื้นบ้าน
- 2.14 นางวงเดือน นาทันริ มีความรู้เรื่องพิธีกรรมในหมู่บ้านและเป็นผู้นำในการการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ
- 2.15 นายสมบุรณ์ นาทันริ มีความรู้เรื่องพิธีกรรมในหมู่บ้านและเป็นผู้นำในการการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ
- 2.16 นายแสวง โสธิฤทธิ์ ปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ มีประชาชนในหมู่บ้านนับถือ
3. กลุ่มผู้นำทางศาสนามีจำนวน 10 คน
- 3.1 นางดวงศรี ชินกร แมดีเด่นเป็นที่เคารพของประชาชนในหมู่บ้านและเป็นผู้มีคุณธรรมในด้านพระศาสนา
- 3.2 นางมะลิ โสธิฤทธิ์ ท่านมีความใกล้ชิดในพระพุทธศาสนา มีความศรัทธามากในพระศาสนา มีการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง
- 3.3 นางแห่ คำภาบุตร ผู้ปฏิบัติธรรมตลอดและยังเป็นผู้ใกล้ชิดในพระศาสนา เป็นผู้ดูแลวัดประจำหมู่บ้าน เป็นผู้เฒ่าผู้แก่ประจำหมู่บ้าน
- 3.4 นางมณีวรรณ วร โครต ผู้เฒ่าผู้แก่ประจำหมู่บ้านและผู้มีความรู้ด้านนิทานพื้นบ้านเป็นอย่างดี เป็นที่เคารพของประชาชนในหมู่บ้าน
- 3.5 นายมานิตย์ พลประถม ผู้ดูแลดอนปู่ตา (สถานที่ ที่ศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน)
- 3.6 นายมานิตย์ อันธู ผู้ดูแลดอนปู่ตา (สถานที่ ที่ศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน)
- 3.7 นางประครอง ดิสุวรรณ ผู้มีความรู้ในประเพณีประจำหมู่บ้าน เป็นผู้นำทางด้านการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นที่เคารพของประชาชนในหมู่บ้าน
- 3.8 นายสังกา เทียบฤทธิ์ ผู้ติดตามพระสงฆ์ ผู้ใกล้ชิดพระศาสนา และผู้ปฏิบัติธรรม เป็นที่นับถือของประชาชนในหมู่บ้าน
- 3.9 นางวงเดือน นาทันริ มีความรู้เรื่องพิธีกรรมในหมู่บ้านและเป็นผู้นำในการการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ
- 3.10 นายสมบุรณ์ นาทันริ มีความรู้เรื่องพิธีกรรมในหมู่บ้านและเป็นผู้นำในการการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ

4. กลุ่มหมอลำ มีจำนวน 7 คน คือ

4.1 นางทুমมี ดาวัจวรรณ หมอลำที่มีความรู้ความสามารถ โดยเฉพาะความรู้ด้านคำกลอน ในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งคำกลอนด้านพิธีการต่าง ๆ ในพื้นที่

4.2 นางชวนพิศ หมีกระ หมอลำที่เคยแสดงในวงหมอลำ มีความสามารถในการต่อกลอนทางด้านกลอนลำ เป็นผู้เล่าผู้แก่มีประชาชนในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือมาก

4.3 นางประยงค์ เตือนแก้วสิงห์ หมอลำเก่าแก่ประเภทกลอนรำ มีความสามารถในการต่อกลอนทางด้านหมอลำ เป็นผู้เล่าผู้แก่มีประชาชนในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือมาก

4.4 นางบุญเลิศ ศิริสุรัตน์ หมอลำเก่า บทสวดเกี่ยวกับประเพณี มีความสามารถในการด้านหมอลำ เป็นผู้เล่าผู้แก่มีประชาชนในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือมาก

4.5 นางประไพ สอนบุญลา หมอลำบทสวดเกี่ยวกับประเพณี มีความสามารถในการด้านหมอลำ เป็นผู้เล่าผู้แก่มีประชาชนในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือ

4.6 นางรัตนพร ปรีสมัคร หมอลำ บทสวดเกี่ยวกับประเพณี มีความสามารถในการด้านหมอลำ เป็นผู้เล่าผู้แก่มีประชาชนในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือมาก

4.7 นางบุญเพ็ง สมหวัง หมอลำเก่าแก่ มีความรู้ด้านบทกลอนและประเพณีประจำท้องถิ่นเป็นอย่างดี

5. กลุ่มผู้มาอาศัยในท้องถิ่นรุ่นเก่าแก่ จำนวน 5 คน คือ

5.1 นางคุณ แสนคำ ผู้เล่าผู้แก่ในหมู่บ้านที่มีประชาชนในพื้นที่ให้ความเคารพอย่างมาก มีอายุมากและเข้ามาอาศัยในพื้นที่ตั้งแต่รุ่นแรก ๆ ในการตั้งหมู่บ้าน

5.2 นายเจษฎ์ ศิริวิ คนเก่าแก่ในหมู่บ้าน เป็นกลุ่มคนแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้าน มีเรื่องเล่าที่เป็นพื้นฐานในถิ่นมาก

5.3 นายปรีชา ดวงมะสูง คนเก่าแก่ในหมู่บ้าน เป็นผู้เล่าผู้แก่

5.4 นายเสินศิริทรัพย์ คนเก่าแก่ในหมู่บ้าน เป็นผู้เล่าผู้แก่ที่มีอายุมาก

5.5 นายประเสริฐ ภาเกตศรี คนเก่าแก่ในหมู่บ้าน เป็นผู้เล่าผู้แก่

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบรวบรวมและบันทึกข้อมูลการวิจัย

1.1 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลนิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัย

1.2 แบบบันทึกประเภทของนิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัย

1.3 แบบบันทึกองค์ประกอบนิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัย

2. แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการจำแนกประเภทนิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัย ได้ใช้แนวคิดของ กิ่งแก้ว อัครดากร (2519 : 12 – 14) และกุหลาบ มัลลิกะมาส (2518 : 42)

2.2 แนวและทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอนิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัย ใช้แนวคิดของวราภรณ์ บำรุงกุล (2522 : 33 – 113) พรทิพย์ ชังธาดา (2539 : 106) เตือนใจ สิ้นทะเกิด (2527 : 38) และ สุชาติพิศ สว่างผล (2531 : 3)

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขต คือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอผลการวิเคราะห์

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 สํารวจ และศึกษาข้อมูลทุกยุดิ จากเอกสารเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน รวมทั้งเอกสาร ต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้า โดยรวบรวมจากหนังสือ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 สํารวจนิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัยที่อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม โดยเลือกวิทยากรผู้เล่าหมู่บ้านละ 3 คน ใน 17 ตำบล ๆ ละ 1 หมู่บ้านจากผู้เล่ารวม 51 ท่าน

1.3 เก็บรวบรวมข้อมูล ปฐมภูมิจากผู้ให้ โดยใช้อุปกรณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง แบบบันทึกการสัมภาษณ์

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 จำแนกประเภทนิทานพื้นบ้าน อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้แนวคิดของ กิ่งแก้ว อัครดากร (2519 : 12 – 14) และกุหลาบ มัลลิกะมาส (2518 : 42)

2.2 วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอนิทานพื้นบ้าน อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านองค์ประกอบนิทานมี โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ฉาก และตัวละคร การใช้ภาษา

3. การนำเสนอผลการวิเคราะห์

นำเสนอข้อมูลการวิจัยนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามลำดับดังนี้

- 3.1 จำแนกประเภทนิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัย
- 3.2 วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอนิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัย
- 3.3 สรุปอภิปรายผล และเสนอแนะ

นิยามศัพท์เฉพาะ

นิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัย หมายถึง นิทานหรือเรื่องเล่าเหตุการณ์การถ่ายทอดออกเป็นมุขปาฐะเล่าสืบต่อกันมา จาก 17 หมู่บ้าน ในเขตอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

กลวิธีการนำเสนอ หมายถึง การนำเสนอส่วนประกอบย่อยในนิทานพื้นบ้าน ซึ่งได้แก่องค์ประกอบนิทานมี โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ฉาก ตัวละคร และภาษา

การศึกษาเชิงคดีชน หมายถึง การศึกษาข้อมูลทางวัฒนธรรมของชาวบ้านทั้ง 17 หมู่บ้านของอำเภอโกสุมพิสัย ที่มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบประเภทของนิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัย
2. ได้ทราบองค์ประกอบนิทาน ภาษาและกลวิธีการนำเสนอนิทานพื้นบ้าน

ในเขตอำเภอโกสุมพิสัย

3. เป็นการอนุรักษ์และสืบทอดนิทานพื้นบ้านชาวอำเภอโกสุมพิสัยให้คงอยู่
4. เป็นข้อมูลเพื่อจัดทำสารสนเทศด้านนิทานพื้นบ้านของชุมชนเพื่อนำไปประยุกต์ใช้

และเผยแพร่ สำหรับองค์กรต่าง ๆ